

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

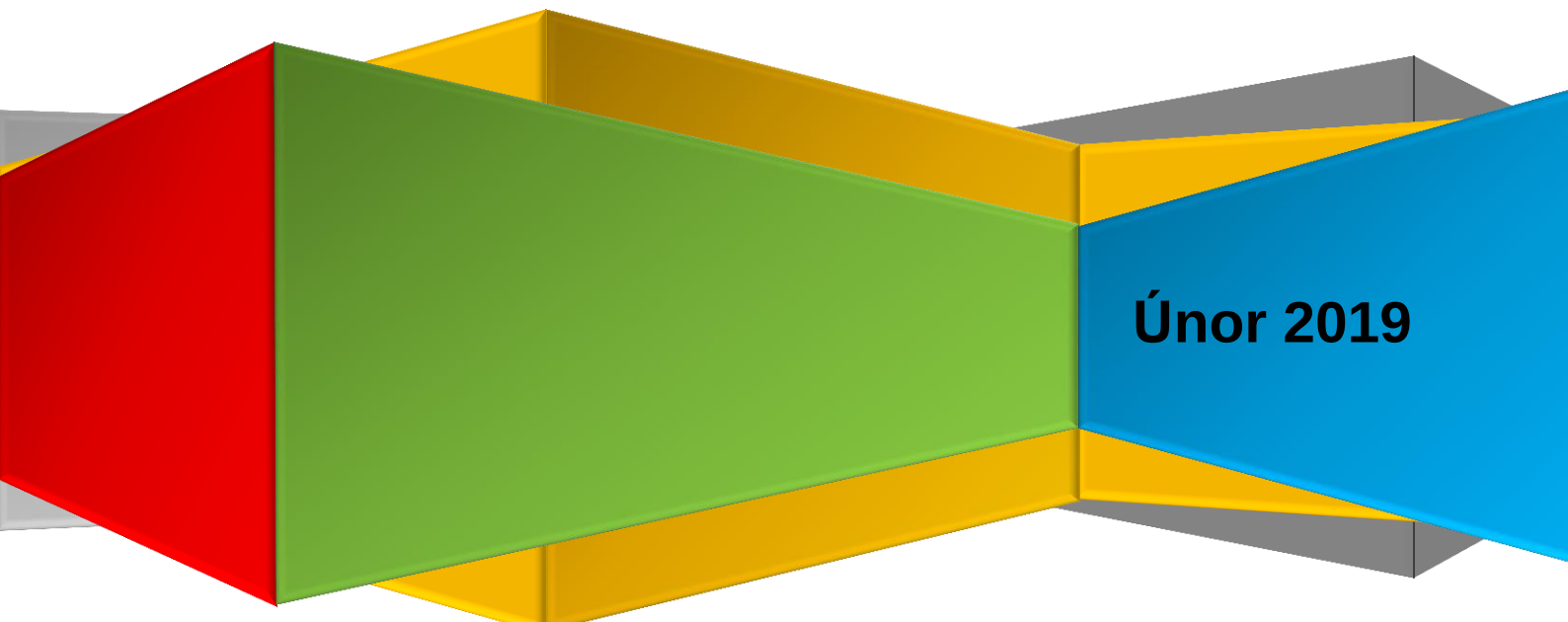

Agentura
pro sociální začleňování

Realizováno v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605.

Tematický výzkum: Podkladová analýza pro oblast bytové politiky v Budišově nad Budišovkou

Zpracoval: Stanoev Martin, Duffek Adam

Únor 2019

Obsah

O výzkumu	1
Metodologie.....	2
Sociodemografická analýza.....	3
Vzdělanostní struktura obyvatel Budišova	8
Bytový fond v Budišově	9
Klíčové charakteristiky bytového fondu v Budišově	11
Hospodařící domácnosti v Budišově	13
Bytová politika města Budišova	14
Plány a cíle v oblasti bydlení	15
Bytový fond města.....	15
Potenciální cílová skupina sociálního a dostupného bydlení ve Vítkově	16
Dostupnost bydlení v Budišově	16
Obyvatelé ohrožení chudobou a sociálním vyloučením.....	17
Ubytovny a nestandardní pronájmy v Budišově	17
Halaškovu náměstí 32	19
Halaškovu náměstí 33	20
9. května 143	21
Generála Svobody 387	22
Československé armády 320	22
Havlíčková 363	23
9. května 501	24
Na Sídlišti č. p. 52.....	24
9. května 53	25
Berounská 209.....	25
Obyvatelé ohrožení sociálním vyloučením v městských bytech.....	26
Zadlužení obyvatel Budišova.....	26
Statistiky výplat vybraných sociálních dávek	27
Další cílové skupiny bytové politiky města	29
Závěry a doporučení pro praxi.....	31
Doporučení pro sociální oblast.....	31
Obecná doporučení pro bytovou politiku	31
Seznam obrazových příloh:	33
Seznam grafů:.....	33
Seznam tabulek:.....	33
Seznam použité literatury	34

Manažerské shrnutí	35
Příloha: Typologie ETHOS	36

O výzkumu

Cílem této výzkumné zprávy je vytvořit analytický podklad pro další kroky v bytové politice se zaměřením na sociální oblast. Obsahuje konkrétní data a zjištění, specifikaci cílových skupin, v závěru nabízí doporučení pro oblast bytové politiky. Konkrétní opatření či změny jsou přitom již na posouzení místních aktérů v Budišově nad Budišovkou.

Z pohledu ASZ je přitom důležité se zaměřit prioritně na bytovou nouzi nejohroženějších cílových skupin. Stejně tak je ale důležité z pohledu bytové politiky obce sociálního bydlení koncepčně provázat s dalšími oblastmi a řešit v rámci bytové politiky i dostupnost bydlení dalších cílových skupin.¹

Sociální bydlení můžeme definovat jako nájemní bydlení, kde se díky veřejné podpoře výše nájemného nachází pod tržní úrovní nájemného a cílí na skupiny, jež by si z důvodu svého příjmu, zdravotní nebo sociální situace, nemohly pořídit bydlení na volném trhu. V mnoha zemích ale pojem sociální bydlení označuje výstavbu veřejně podporovaných nájemních bytů (Lux, Kostecký et al., 2011).

V souvislosti se sociálním bydlením se přitom hovoří o bytové nouzi či sociálním vyloučení. Sociální vyloučení ukazuje na kumulaci znevýhodnění a bariér. Jednou z dimenzí přitom může být dlouhodobá nezaměstnanost a závislost na příjmu ze sociálních dávek nebo právě substandardní bydlení. Je spojeno s marginalizací, chudobou a nedostatečnou možností participovat na životě společnosti. Často také s nedostatečnou možností uplatnit svá práva či prosadit své zájmy.

Pro chápání bytové nouze je potom v kontextu ČR užívána typologie ETHOS, která konkrétně specifikuje jednotlivé podoby substandardního bydlení. Obsahuje operační definici bezdomovectví (kategorie bez střechy a bez bytu) a vyloučení z bydlení (nejisté a nevyhovující bydlení). Tato typologie je uvedena v příloze.

Do bytové nouze spadají i lidé s nízkými příjmy, kteří jsou neúměrně zatíženi náklady na bydlení. Ztrátou bydlení přitom můžou být ohroženi i lidé, kteří nejsou běžně vnímáni jako sociálně vyloučení: například senioři či osoby s duševním onemocněním.²

V České republice přitom chybí legislativní ukotvení sociálního bydlení, či deklarovaný veřejný závazek v této oblasti. Pouze existuje vládou schválená *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025* (MPSV, 2015). Byl vytvořen také návrh *Zákona o sociálním bydlení* (MPSV, 2017), který byl schválen vládou, následně ale nebyl schválen Poslaneckou sněmovnou.³

¹ Což má ale svůj význam i pro oblast sociálního začleňování: jako prevence vzniku nepříznivých sociálních situací, které můžou vyústit v sociální vyloučení.

² Je potom smutnou realitou současné sociální politiky, že i tyto zranitelné osoby najdeme ve větších městech mezi uživateli sociálních služeb pro lidi bez domova.

³ Ve vztahu k těmto dokumentům je potom možné rozlišovat dvě formy sociálního (nebo sociální a dostupné) bydlení: sociální bydlení nutně provázané se sociální prací a sociální (dostupné) bydlení pro osoby, které jsou v bytové nouzi, ale nepotřebují podporu sociální práce pro udržení bydlení.

Vodítkem pro chápání sociálního bydlení mohou být také dotační tituly pro oblast sociálního bydlení. Ty, stejně jako koncepce MPSV, využívají typologii ETHOS, zavedenou v evropském kontextu.

Vedle toho také byla pro účely dotačních titulů vytvořena *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* (Mikeszová et al., 2017). Důsledkem tržního selhání je potom nemožnost zajistit si přiměřené bydlení: co do velikosti, splňující současné standardy a prostorově nevyloučené, za tržních podmínek.

Výzkum v Budišově nad Budišovkou byl realizován od září 2018 do února 2019. Metodologie šetření je přiblížena níže. Výzkumná zpráva nejdříve zpracovává sociodemografickou situaci včetně bytového fondu. Potom přibližuje zjištění ve vztahu k bytové politice obce a sociální oblasti. V závěru obsahuje také doporučení pro praxi.

Metodologie

Design výzkumu představuje případová studie. Jedná se o kvalitativní výzkumnou metodu, která ale běžně využívá jak kvalitativní tak i kvantitativní techniky. Zkoumá ohraničený případ z hlediska definovaných témat (v tomto případě lokální kontext bydlení a sociálního vyloučení) a vytváří jeho popis na základě více zdrojů informací (srov. Creswell 2007, Hendl, 2005).

Cílem výzkumu bylo specifikovat cílové skupiny v oblasti sociálního bydlení. Dále zachytit perspektivu lokálních aktérů včetně osob v bytové nouzi a osob ohrožených sociálním vyloučením. Vedle popisu lokálního kontextu v oblasti bydlení a sociálního vyloučení na základě zjištění také formulovat doporučení pro oblast bytové politiky v Budišově nad Budišovkou. Jednotlivé kroky výzkumu přibližuje následující tabulka.

Metoda sběru dat/analýzy dat	
Desk research/ analýza textu, informačních zdrojů, včetně využití datových zdrojů	
Rozhovory s místními aktéry (9)/ shrnutí zjištění	
Rozhovory s cílovou skupinou (8)/ shrnutí zjištění	
Poptávka dat od MPSV/ deskriptivní statistika	
Poptávka dat od SBF Budišov/ deskriptivní statistika	
Poptávka dat od dalších institucí/ deskriptivní statistika	
Doplňující dotazování (mailem, telefonicky)/ shrnutí zjištění	
Šetření v terénu, fotodokumentace	

Tabulka 1 Realizované kroky výzkumu

Z cílové skupiny byly realizovány rozhovory s 8 participanty ze 7 domácností, z nich 7 žilo v městských bytech a z nich 2 participantky byly na pozici asistenta prevence kriminality v projektu. Tabulka 2 potom specifikuje institucionální aktéry, kteří se zapojili do výzkumu.

Městský úřad Budišov	2
Pracovníci v sociální a pedagogické oblasti	4
Politická reprezentace města Budišova	2
Úřad práce (Vítkov)	1

Tabulka 2 Zapojení zástupců institucí

Jednotlivá tvrzení a výzkumné závěry v této zprávě často využívají komparaci kvalitativních dat získaných přímo v terénu, se statistickými údaji od institucí a z veřejně dostupných zdrojů. Ověřování pravdivosti probíhalo metodu tzv. *triangulace*, tedy potvrzením informace z

více na sobě nezávislých zdrojů, případně i *triangulací výzkumných technik*. Některé číselné údaje, se kterými se v textu pracuje, představují kvalifikované odhady, proto daný údaj je třeba chápat v určitém rozmezí nebo s předpokládanou odchylkou.

Paralelně s tímto výzkumem probíhal obdobný výzkum ve Vítkově, který zpracovává samostatná výzkumná zpráva. Budišov přitom spadá do správního území ORP Vítkov a obě obce jsou také propojeny z hlediska poskytování sociální práce a sociálních služeb. Data z obou výzkumů tak bylo možno využít pro vzájemnou triangulaci zjištění, zejména informace poskytnuté sociálním odborem ve Vítkově.

Veškeré informace použité v této studii byly získány se souhlasem participantů a s vědomím účelu, k němuž budou využity. **Data jsou zpracovávána anonymně**, nejsou uváděna ani osobní sdělení zmíněná v jednotlivých výpovědích. Při své práci se výzkumníci ASZ řídí **Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování**, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci v ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od participantů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost participantů, participanti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení.

Zároveň by autoři výzkumné zprávy rádi poděkovali všem, kteří se zapojili do výzkumu a byli ochotni mu věnovat svůj čas. Jejichž zkušenosti, poznatky, či poskytnutá data, byla pro vytvoření této výzkumné zprávy klíčové.

Sociodemografická analýza

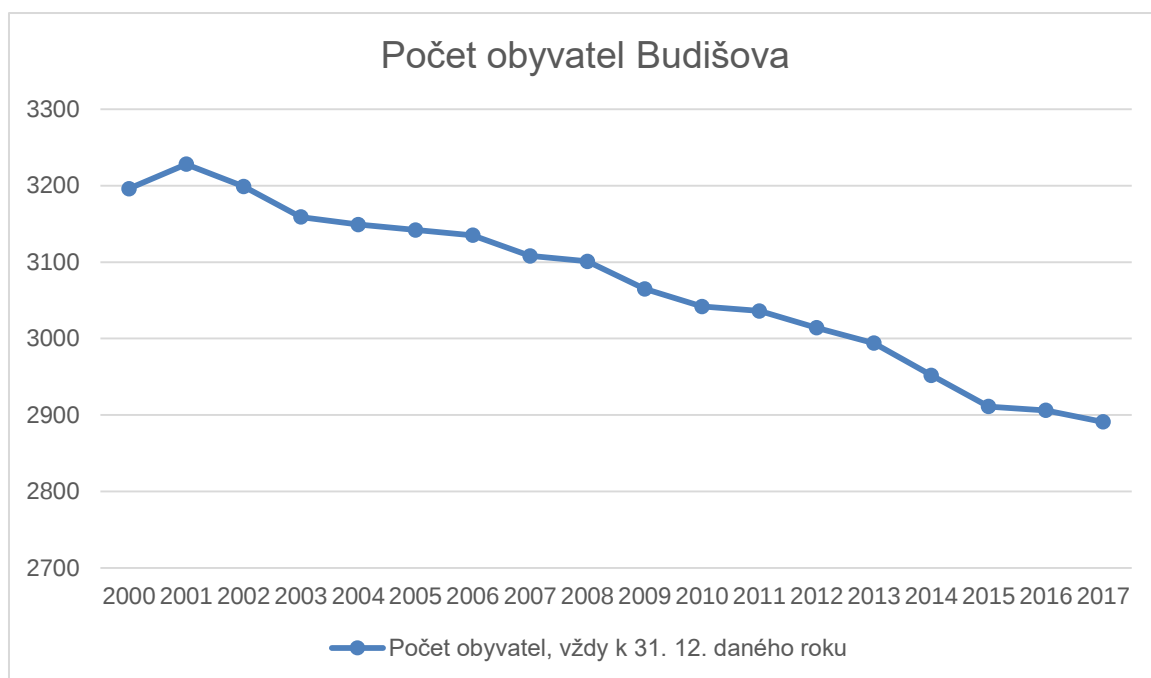
Město Budišov nad Budišovkou se nachází v Moravskoslezském kraji, v okrese Opava, a zároveň náleží i do ORP Vítkov.⁴ O širší oblasti vymezené například obcemi Budišov, Černá ve Slezsku a Vítkov lze v určitých kontextech hovořit jako o tzv. vnitřní periférii. Periferní poloha obcí je zapříčiněna zejména velkou vzdáleností od větších měst, umístěním na hranicích vlastního okresu i kraje a v neposlední řadě i blízkostí vojenského újezdu Libavá, který působí jako fyzická bariéra a znesnadňuje cesty jižním směrem, např. do Olomouckého kraje. Geografická poloha obcí je dávana do souvislosti s nedostatečnou strukturální rozvinutostí regionu, která se může odrážet například v nedostupnosti některých služeb a institucí pro obyvatele a má vztah i k sociálnímu vyloučení. Na druhou stranu lze v odlehlosti regionu spatřovat i pozitiva v relativně nedotčené přírodě, která může skýtat příležitosti k rozvoji turismu a rekreačních aktivit zejména pro návštěvníky z větších center ve vzdálenějším okolí.

⁴ ORP Vítkov zahrnuje do své správní působnosti ještě obce Březová, Černá ve Slezsku, Kružberk, Melč, Moravice, Nové Lubice, Radkov, Staré Těchanovice, Svatoňovice, Větkovice a Vítkov.

k 1. 1. 2016

⁵ Z praktických důvodů byla poptávka dat omezena rokem 2000. Poslední ucelená datová sada byla dostupná pro rok 2017.

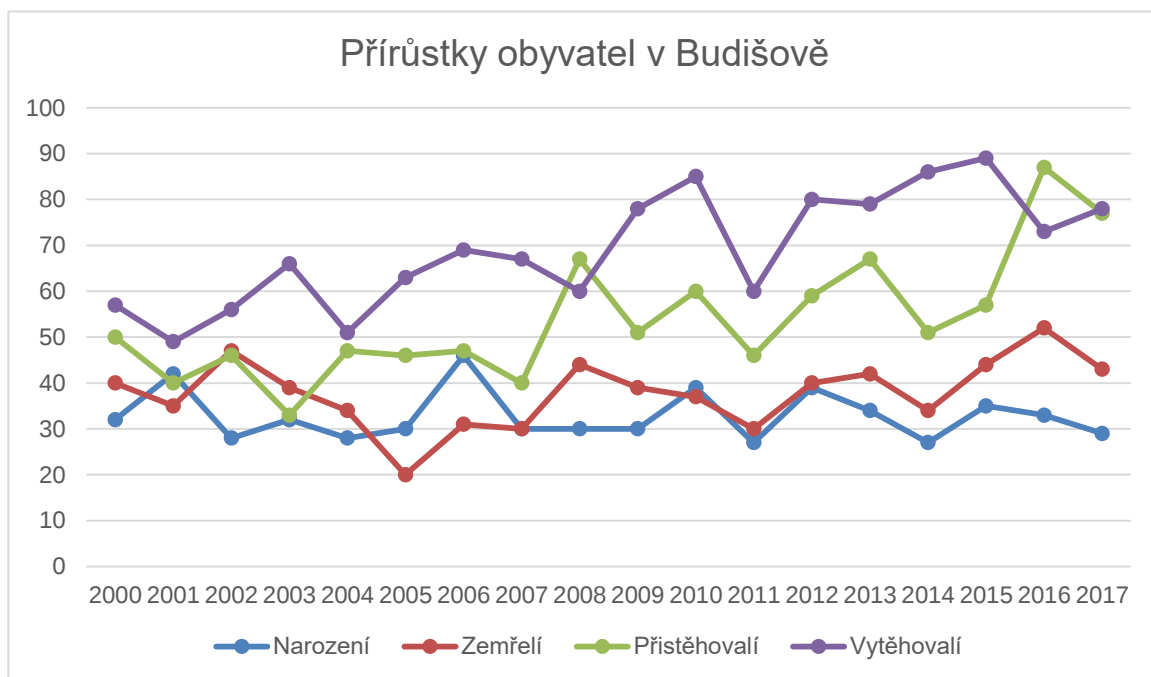
Graf 1 Počet obyvatel Budišova, zdroj ČSÚ

Počet obyvatel Budišova se dlouhodobě snižuje. Na začátku roku 2000 žilo ve městě celkem 3211 obyvatel. O 18 let později se počet snížil o 320 osob na 2891.

	Stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistě- hovalí	Vystě- hovalí	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový	Stav 31.12.
2000	3211	32	40	50	57	-8	-7	-15	3196
2001	3230	42	35	40	49	7	-9	-2	3228
2002	3228	28	47	46	56	-19	-10	-29	3199
2003	3199	32	39	33	66	-7	-33	-40	3159
2004	3159	28	34	47	51	-6	-4	-10	3149
2005	3149	30	20	46	63	10	-17	-7	3142
2006	3142	46	31	47	69	15	-22	-7	3135
2007	3135	30	30	40	67	0	-27	-27	3108
2008	3108	30	44	67	60	-14	7	-7	3101
2009	3101	30	39	51	78	-9	-27	-36	3065
2010	3065	39	37	60	85	2	-25	-23	3042
2011	3053	27	30	46	60	-3	-14	-17	3036
2012	3036	39	40	59	80	-1	-21	-22	3014
2013	3014	34	42	67	79	-8	-12	-20	2994
2014	2994	27	34	51	86	-7	-35	-42	2952
2015	2952	35	44	57	89	-9	-32	-41	2911
2016	2911	33	52	87	73	-19	14	-5	2906
2017	2906	29	43	77	78	-14	-1	-15	2891
Celkem	55593	591	681	971	1246	-90	-275	-365	55228

Tabulka 3 Sociodemografická data za město Budišov od roku 2000 do roku 2017, zdroj ČSÚ

Z položek pohybu obyvatel je s téměř stoprocentní přesností sledována bilance přirozenou měnou, tj. počet narozených a zemřelých v obcích. Roční chod narozených se v Budišově ve sledovaném období od roku 2000 do roku 2017 pohyboval od minima v letech 2011 a 2014 - 27 narozených až k maximu v roce 2006 – 46 narozených. Počty zemřelých se ve stejném období pohybovaly od 20 osob v roce 2005 až k 52 v roce 2016. Druhou složkou pohybu obyvatelstva je bilance stěhování daná počty přistěhovalých a vystěhovalých.

Graf 2 Přírůstky obyvatel v Budišově, zdroj ČSÚ

Minimální roční počet přistěhovalých byl registrován v roce 2003, kdy se obce přistěhovalo 33 osob, a naopak maximální počet je evidován k roku 2016, 87 osob. Počty vystěhovalých se pohybovaly v rozmezí minima v roce 2001, kdy jejich počet dosáhl hodnoty 49 osob a maxima 89 osob z roku 2015.

Přirozený přírůstek -90 a přírůstek migrací -275 dohromady vytváří hodnotu přírůstku celkového, která je za celé sledované období v záporné hodnotě -365. Každý rok za posledních 18 let tak město přišlo o zhruba 20 obyvatel. Celkový přírůstek byl po celé sledované období záporný. Jak ukazuje tabulka 3, nejnižší hodnoty byly zaznamenány v letech 2003, 2009, 2014 a 2015.

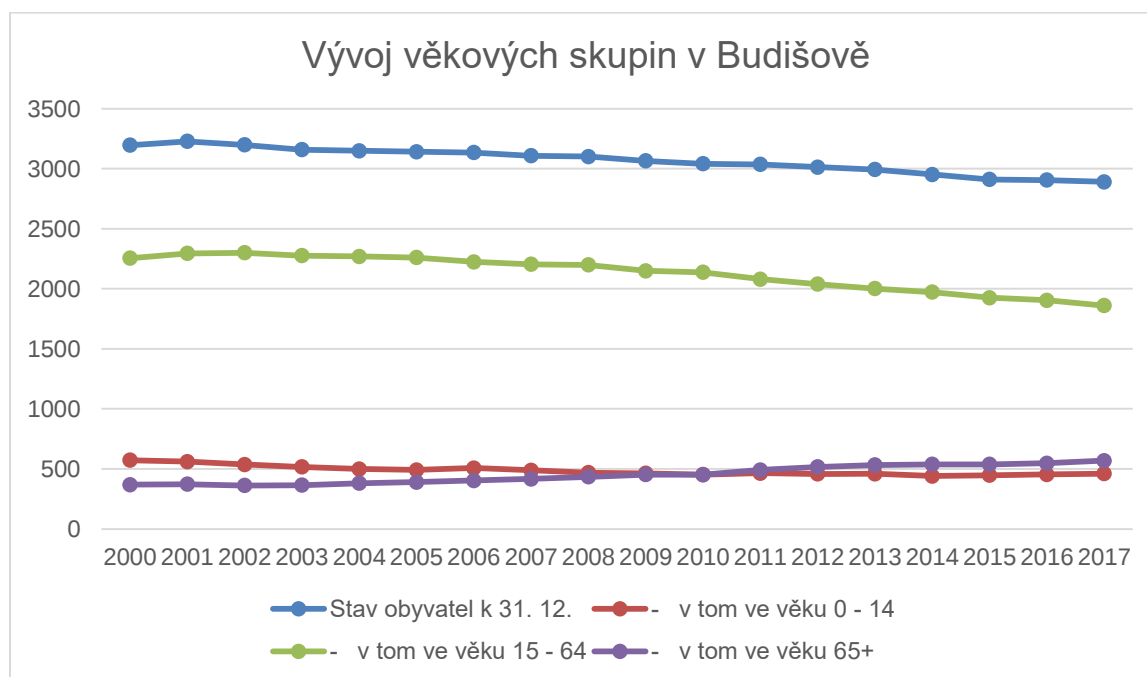
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17
31. 12.	3196	3228	3199	3159	3149	3142	3135	3108	3101	3065	3042	3036	3014	2994	2952	2911	2906	2891
0 - 14	573	561	536	517	499	491	507	488	468	463	453	464	458	459	441	447	454	461
15 - 64	2255	2295	2301	2277	2270	2261	2225	2204	2199	2150	2138	2081	2039	2002	1973	1926	1905	1861
65+	368	372	362	365	380	390	403	416	434	452	451	491	517	533	538	538	547	569

Tabulka 4 Sociodemografická data za město Budišov od roku 2000 do roku 2017, zdroj ČSÚ

Tabulka 4 zobrazuje celkové počty obyvatel v jednotlivých letech, které jsou dále rozděleny do třech hlavních demografických kategorií dle věku:

- Předproduktivní věková kategorie 0 – 14 let
- Produktivní věková kategorie 15 – 64 let
- Postproduktivní věková kategorie 65 a více let

Tabulka ukazuje zmíněné snižování celkového počtu obyvatel ve městě Budišov a s tím přímo související změny ve všech věkových skupinách. Dlouhodobě klesá počet osob v produktivní věkové skupině. Tito lidé opouštějí město stěhováním, a zároveň se přesouvají do dlouhodobě rostoucí postproduktivní věkové skupiny. Ta se dlouhodobě zvyšuje právě na úkor osob ve věku mezi 15 až 64 lety.

Graf 3 Vývoj věkových skupin v Budišově, zdroj ČSÚ

V grafu 3 nelze přehlédnout rok 2011, kdy došlo k obratu mezi počty v předproduktivní a postproduktivní věkové kategorii. Lidé ve věku 65 a více let tehdy poprvé převýšili počet osob ve věku 0 až 14 let. Tento trend přetrvával i po zbytek sledovaného období a rozdíl se ve stejném směru zvyšoval.

Lze konstatovat, že sociodemografické charakteristiky města Budišova za posledních 20 let, kdy nedocházelo k výraznému zvětšování předproduktivní složky obyvatelstva ani celkového počtu obyvatelstva, naplňují obecné trendy stárnutí populace a vylidňování regionu.

Postupné vylidňování popisuje například dokument *Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje z roku 2012*, kde byl na základě dat ČSÚ a dalších výpočtů vytvořen odhad demografického vývoje pro ORP Vítkov, kam spadá i město Budišov nad Budišovkou. Prognózované odhady zobrazuje tabulka 5.

	2010	2015	2020	2025	2030
ORP Vítkov	13993	13803	13613	13423	13233

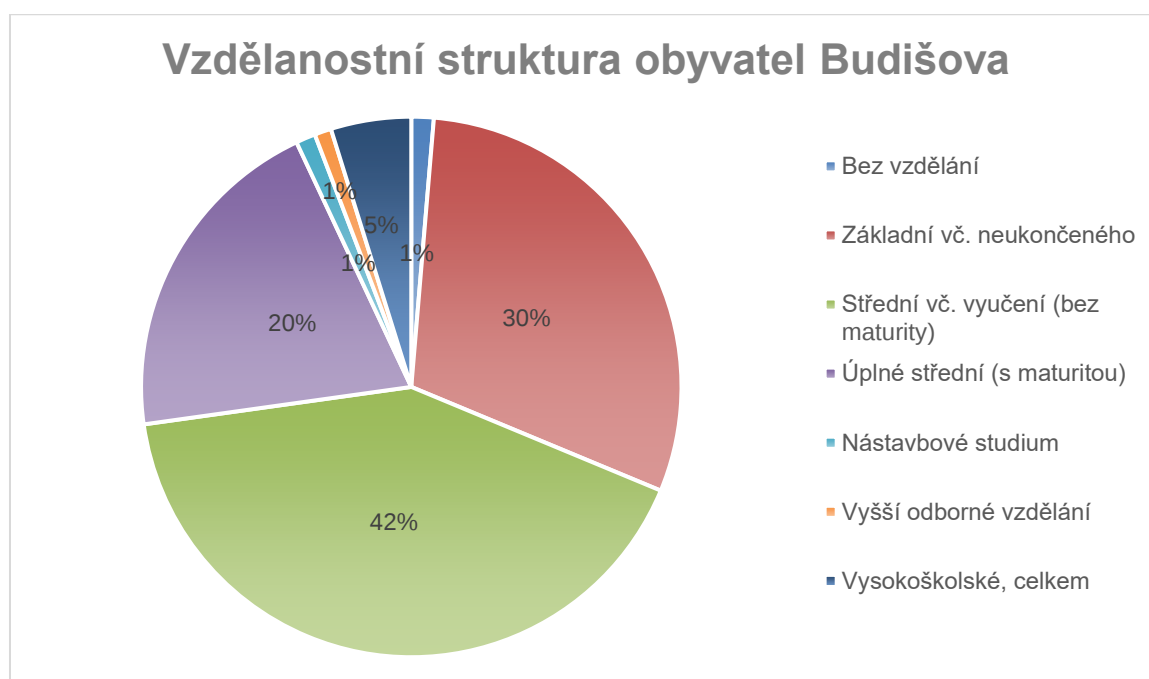
Tabulka 5 Prognóza vývoje počtu obyvatel v ORP Vítkov, zdroj: Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje 2012

Odhad analýzy počítá s negativním přírůstkem obyvatel mezi lety 2010 až 2030 a udává ve sledovaném období přibližný úbytek 760 osob, což by v celém ORP činilo změnu -5,43 %. Zatímco prognóza pro ORP dosahuje pouze do roku 2030, předpověď vývoje počtu obyvatel pro celý Moravskoslezský kraj vypracovaná ČSÚ v roce 2014⁶ sahá až do roku 2051 (s prahem projekce 1. 1. 2013). Krajská prognóza předpokládá podobně negativní vývoj celkové populace a počítá se snížením počtu obyvatel z 1226600 v roce 2013 na 978500 v roce 2051. Moravskoslezský kraj by se tak měl stát čtvrtým nejlidnatějším krajem České republiky a jeho nynější třetí pozici by měl převzít Jihomoravský kraj.

Vzdělanostní struktura obyvatel Budišova

K pochopení strukturálního deficitu, v kterém se obce nachází, a z kterého může do značné míry pramenit i sociální vyloučení, je třeba dodat i další sociodemografická data. Podstatnými jsou v tomto ohledu zejména informace o vzdělanostní struktuře obyvatel Budišova.

Nejucelenější a nejpresnější data pochází z posledního Sčítání lidu domů a bytů z roku 2011.⁷ Přestože mají tato data své limity, zejména své stáří, mohou nám například ve vztahu k tehdejší celorepublikové situaci poskytnout alespoň přibližný vhled.

Graf 4 Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku nad 15 let v Budišově v roce 2011, zdroj: ČSÚ

ČSÚ vytvořil datové řady ke vzdělanosti obyvatel na určitém území a tyto vztáhl k celku obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání. Tento celek

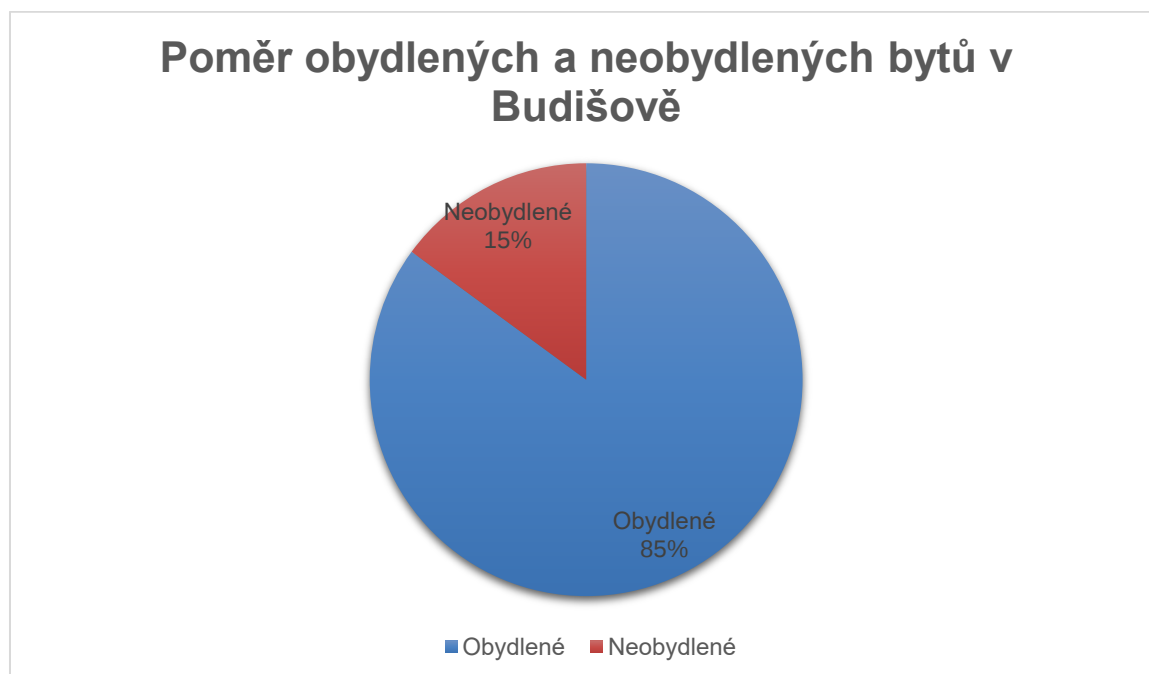
⁶ Dostupné online <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-v-krajich-cr-do-roku-2050-ua08v25hx9>

⁷ Viz online <https://www.czso.cz/csu/sldb>

obyvatelstva v Budišově činil 2501 osob (85,1 % z celkového počtu obyvatel města). Ve městě se dle dat ČSÚ nacházelo celkem 32 osob bez vzdělání, 716 osob se základním vzděláním (včetně neukončeného základního vzdělání), 993 osob se střední školou bez maturity (včetně vyučení), 484 osob s úplným středním vzděláním včetně maturity, 28 absolventů nástavbového studia, 24 osob s vyšším odborným vzděláním a 115 osob s vysokoškolským vzděláním (z toho 30 s bakalářským a 84 s magisterským titulem). V celorepublikovém srovnání je v Budišově více obyvatel se základním vzděláním a méně se vzděláním vysokoškolským oproti průměru celkové populace.

Bytový fond v Budišově

Na území obce se k 14. 12. 2018 dle dat ČSÚ nacházelo celkem 763 budov s číslem popisným, z těchto bylo 681 bytových. Ke stejnému datu bylo v Budišově evidováno 1306 bytů, z kterých ale pouze 1111 bylo obydlených. Evidováno bylo rovněž 8 budov pro krátkodobé ubytování (nezahrnuje chaty) a 114 objektů sloužících k individuální rekreaci.

Graf 5 Poměr obydlených a neobydlených bytů v Budišově v roce 2018, zdroj ČSÚ

Podrobnější statistiky bytového fondu v obcích vede ČSÚ v letech, kdy probíhalo Sčítání lidu, domů a bytů. Přestože velká sčítání probíhala i před rokem 1989, pro tuto analýzu jsou vzhledem k přehlednosti relevantní pouze roky 1991, 2001 a 2011, kdy došlo k poslednímu SLDB.

	Byty celkem	Obydlené	Neobydlené
1991	1236	1110	126
2001	1124	1098	166
2011	1307	1094	213
2018 (NE SLDB)	1306	1111	195

Tabulka 6 Počty obydlených a neobydlených bytů, zdroj ČSÚ

V roce 2011 se ve městě nacházelo celkem 213 neobydlených bytů, kde většina, 151, byla umístěna v rodinných domech a pouze 58 bytů se nacházelo v bytových domech. Ve více než polovině případů (120) byly neobydlené byty určeny k rekreačnímu využití.

	Neobydlené byty		
	Celkem	V rodinných domech	V bytových domech
1991	126	117	9
2001	166	155	11
2011	213	151	58
2018 (NE SLDB)	195	Neevidováno	Neevidováno

Tabulka 7 Neobydlené byty v Budišově, rozdělení dle druhu domu, zdroj ČSÚ

Z tabulky 8 je zřejmé, že ve městě dochází k dlouhodobému nárůstu neobydlených bytů. Zatímco v roce 1991 bylo 10,19 % z celkového počtu bytů neobydlených, v roce 2011 to bylo již 14,93 %. Většina neobydlených bytů se v roce 2011 nacházela v rodinných domech, které buď slouží k rekreaci, nebo jsou prostě prázdné. Ze statistik ČSÚ rovněž vyplývá, že mezi lety 1997 až 2017 bylo v Budišově dokončeno celkem 29 bytů, z toho v mezidobí 2013 až 2017 celkem 7 bytů. Všech 29 bytů se nacházelo v rodinných domech (ve 2 případech se jednalo o byty v nástavbách rodinných domů).

	Byty celkem	Z toho		Počet osob	
		V rodinných domech	V bytových domech	Celkem	Z toho v rodinných domech
Ve vlastním domě	429	409	19	1198	1145
V osobním vlastnictví	215	-	215	518	-
Nájemní	263	29	228	690	68
Družstevní	52	-	52	111	-

Tabulka 8 Formy vlastnictví bytů v obci, zdroj SLDB 2011, ČSÚ

Tabulka 9 naznačuje vlastnickou strukturu bytového fondu v obci. Z celkového počtu 1094 obydlí bytů v roce 2011 se celkem 429 nacházelo ve vlastním domě, 263 bylo nájemních, 215 v osobním vlastnictví a 52 družstevních. Vlastnická forma bydlení tedy značně převyšovala nájemní a družstevní bydlení. Bytovou nouzí jsou pochopitelně ohroženi především lidé v nájemní formě bydlení. Ani vlastnická forma bydlení ale lidem nezajišťuje absolutní jistotu a vedle možnosti ztráty vlastnictví nemovitosti, může být vlastnické bydlení ohroženo i příliš vysokými náklady nemovitosti.

Klíčové charakteristiky bytového fondu v Budišově

Statistiky ČSÚ poskytují nejen přehled o celkových počtech bytů, ale i o jejich vybavení, rekonstrukcích a způsobu vytápění. Tato data jsou dostupná k jednotlivým SLDB, nejaktuálněji za rok 2011.

	Obydlené byty celkem	z toho		Počet osob	
		v rodinných domech	v bytových domech	celkem	z toho v rodinných domech
Obydlené byty celkem	1094	525	559	2799	1392
z toho s počtem obytných místností					
1	32	7	25	49	15
2	135	32	102	273	67
3	298	117	179	749	255
4	345	172	170	928	474
5 a více	188	163	24	572	498
z toho technického vybavení bytů:					
Plyn zaveden do bytu	382	152	225	932	401
Vodovod v bytě	1006	468	531	2588	1251
Teplá voda	985	469	509	2551	1265
Přípoj na kanalizační síť	519	151	366	1298	423
Žumpa, jímka	545	353	187	1434	924
Vlastní splachovací záchod	1 005	475	524	2 607	1 280
Vlastní koupelna, sprchový kout	1011	479	526	2613	1286

Tabulka 9 Obydlené byty v Budišově podle velikosti a technického vybavení bytu, zdroj ČSÚ

Tabulka 10 dělí obydlené byty podle velikosti a technického vybavení. Ve městě je spíše menší počet garsonek a dvoupokojových bytů, převažují třípokojové a čtyřpokojové byty. Převážná většina bytu splňuje většinu současných standardů. Výjimkou je napojení na kanalizační síť, které má pouze zhruba polovina obydlených bytů v obci a připojení na plyn, který není zaveden do většiny bytů.

Druh domu, typ bytu		Obydlené byty celkem	Z toho podle období výstavby nebo rekonstrukce domu				
			1919 a dříve	1920 - 1970	1971 - 1980	1981 - 2000	2001 - 2011
Obydlené byty celkem		1 094	194	400	288	146	55
z toho	standardní byty	999	166	373	271	134	52
	s ústředním topením a úplným příslušenstvím	879	122	310	267	133	45
	ostatní	120	44	63	4	1	7
	byty se sníženou kvalitou	60	18	18	15	7	1
byty v rodinných domech		525	128	176	60	113	40
z toho	standardní byty	474	108	165	57	102	39
	s ústředním topením a úplným příslušenstvím	449	95	157	55	101	39
	ostatní	25	13	8	2	1	-
	byty se zvýšenou kvalitou	37	16	11	2	6	1
byty v bytových domech		559	65	220	226	33	15
z toho	standardní byty	519	58	204	212	32	13
	s ústředním topením a úplným příslušenstvím	424	27	149	210	32	6
	ostatní	95	31	55	2	-	7
	byty se sníženou kvalitou	22	1	7	13	1	-
byty v ostatních budovách		10	1	4	2	-	-
z toho	standardní byty	6	-	4	2	-	-
	s ústředním topením a úplným příslušenstvím	6	-	4	2	-	-
	ostatní	-	-	-	-	-	-
	byty se sníženou kvalitou	1	1	-	-	-	-

Tabulka 10 Obydlené byty podle období výstavby nebo rekonstrukce a podle druhu domu a typu bytu v Budišově

Tabulka 10 ukazuje v 5 intervalech období výstavby nebo rekonstrukce domu, v kterém se obydlené byty nachází. Lze vidět, že v průběhu let se výstavba a počty rekonstrukcí snižovaly. Vzhledem k různě velkým časovým intervalům, se kterými statistika ČSÚ pracuje, to lze přesně tvrdit pouze v porovnání období 1971-1980 a 1981-2000.

	Obydlené byty celkem	Z toho		Počet osob	
		v rodinných domech	v bytových domech	celkem	Z toho v rodinných domech
Obydlené byty celkem	1094	525	559	2799	1392
z toho způsob vytápění					
ústřední	879	454	418	2234	1241
z toho kotelna v domě:					
na pevná paliva	396	320	72	1079	893
na plyn	183	103	77	459	266
etážové	48	8	40	135	27

z toho používaná energie					
uhlí, koks, uhelné brikety	17	2	15	42	6
dřevo, dřevěné brikety	20	3	17	64	12
plyn	5	2	3	13	5
elektřina	5	1	4	12	4
kamna	113	44	69	306	87
z toho používaná energie					
uhlí, koks, uhelné brikety	15	4	11	55	10
dřevo, dřevěné brikety	55	19	36	165	34
plyn	4	3	1	13	10
elektřina	38	17	21	72	32

Tabulka 11 Bytový fond v Budišově dle způsobu vytápění v roce 2011, zdroj ČSÚ

Přestože ústřední topení⁸ bylo dle statistiky z roku 2011 nejčastějším způsobem vytápění, všechny městské byty, které byly v rámci výzkumu navštíveny, a které byly označovány jako ohrožené sociálním vyloučením (navštíveny byly pouze některé adresy), neměly ústřední topení, ale pouze topidla na pevná paliva umístěná přímo v bytě. Tento způsob vytápění není pohodlný, je náročný na čas a může negativně působit na lidské zdraví.

Hospodařící domácnosti v Budišově

V roce 2011 bylo v Budišově celkem 1140 tzv. hospodařících domácností. Ty tvoří společně bydlící osoby, které uvedly, že společně hospodaří, tj. společně hradí hlavní výdaje domácnosti, jako je strava, náklady na bydlení aj. Do hospodařící domácnosti patří i děti, i když samy na výdaje domácnosti nepřispívají. **Mezi těmito domácnostmi dominoval počet dvoučlenných domácností (352), který jen těsně převyšoval počet domácností jednočlenných (341).** Řádově méně bylo trojčlenných a čtyřčlenných domácností, nejméně bylo domácností s 5 a více obyvateli.

	Jednočlenná	Dvoučlenná	Trojčlenná	Čtyřčlenná	Pětčlenná a více
Domácnosti celkem	341	352	195	168	84

Tabulka 12 Domácnosti v Budišově dle členů, zdroj ČSÚ

341 domácností jednotlivců zahrnovalo 304 osob bydlících samostatně a 37 jednotlivců, kteří bydleli s jinou hospodařící domácností. Část těchto domácností mohou tvořit i v různých ohledech rizikovější skupiny obyvatel, například samostatně žijící senioři.

Dále bylo v roce 2011 mezi 1140 hospodařícími domácnostmi celkem 750 tzv. rodinných domácností. Rodinná domácnost představuje pojem, který zavedl Nový občanský zákoník a nahrazuje dosavadní označení „společná domácnost“. Pojem vyjadřuje zejména dědické náležitosti apod. **583 domácností z předchozího celkového počtu tvořily úplné rodiny a 143 rodiny neúplné. U 32 neúplných rodin byl, dle dat a metodiky ČSÚ, v čele rodiny muž a ve 111 případech byla v čele rodiny žena. Podobně jako v případě jednočlenných domácností, i v případě neúplných rodin můžeme hovořit o vyšším**

⁸Ústřední topení je ale často vytápěno kotelnou v domě na pevná paliva.

riziku sociálního vyloučení, a to zejména v případě neúplné rodiny s jedním rodičem a závislým dítětem nebo dětmi. Tyto domácnosti jsou ze statistického hlediska nejvíce ohroženy bytovou nouzí, respektive vysokým zatížením náklady na bydlení k poměru vůči příjmům (srov. Šimíková, Vyhlídal, 2015).

Bytová politika města Budišova

V době tvorby této analýzy byly k dispozici dvě verze směrnice upravující pronajímání městských bytů: Dokument schválený a platný od roku 2005 a návrh nové směrnice čekající na připomínkování a schválení radou města.

Od roku 1999, kdy byla schválena předchozí směrnice o pronájmu městských bytů, došlo k mnohým změnám vlastnických vztahů a ve městě proběhla privatizace další části městského bytového fondu. Nejen tyto změny vedly v roce 2005 k vytvoření a schválení nové směrnice o pronájmu městských bytů, která platila i v době tvorby této analýzy.

Zájemci, kteří splňují následující podmínky, se mohou o pronájem městského bytu ucházet zasláním písemné žádosti ve stanoveném termínu:

- Občanství České republiky a trvalý pobyt na území České republiky
- Musí žít na území republiky minimálně 5 let
- Při podání žádosti musí mít žadatel 18 let
- Zájemce ani jeho manželé a nikdo ze společné domácnosti nesmí být dlužníkem města Budišova a nebyla na ně nikdy podána soudní žaloba o přivolení k výpovědi nájmu bytu podle § 711 odst. 1, písm. b), c), d), e), g), nebo h)
- Zájemce nesmí vlastnit jinou nemovitost schopnou uspokojit jeho potřebu bydlení
- Zájemce se nezákonným jednáním či jinou vlastní aktivitou nepřipravil o možnost bydlení

Městské byty přiděluje Komise pro hospodaření s byty, v případě tzv. bytů se zvláštním režimem nakládání (např. byty v domě s pečovatelskou službou a bezbariérové byty) dochází navíc ke konzultaci se sociální komisí. Přidělení bytu schvaluje rada města, která vychází z individuálního posouzení situace. Dle směrnice má rada možnost uzavřít nájemní smlouvu s žadatelem bez ohledu na pravidla ustavená ve směrnících. Podobně může rada města uzavřít nájemní smlouvu k bytu nezávisle na směrnících i v případě, že budoucí pronajímatel zastává významnou funkci v životě města (např. policista, zdravotník, učitel apod.). Nájem je ale v takovém případě přímo vázán na výkon konkrétní funkce, případně uzavření pracovního, služebního či obdobného poměru.

Jak bylo zmíněno v úvodu kapitoly, v době tvorby této analýzy disponovalo vedení města Budišova návrhem nové směrnice pronájmu městských bytů.

Plány a cíle v oblasti bydlení

Strategický plán sociálního začleňování na roky 2017 až 2019 počítá v Budišově v oblasti bydlení především s rozvojem tzv. sociálního bydlení. Cílem je vybudování nebo rekonstrukce 35 sociálních bytů pro 152 osob. Odhadované náklady na vybudování sociálního bydlení ve výši 31 935 000 Kč budou pokryty z prostředků Integrovaného regionálního operačního programu. V návaznosti na sociální bydlení se vytvoří i komplexní podpora obyvatel, která bude mít za cíl zvýšení sociálních kompetencí k přístupu a udržení bydlení. Podpora bude spočívat především v zajištění terénních pracovníků, domovníků, preventisty ztráty bydlení a navazujících služeb, které budou osoby ohrožené ztrátou bydlení motivovat k aktivnímu řešení krizových životních situací.

Sociální byty povedou ke zlepšení životní situace současných obyvatel sociálně vyloučených lokalit a budou zároveň alternativou k přítomným soukromým ubytovnám, které jsou často pro lidi ohrožené ztrátou bydlení jednou z mála možností jak uniknout před bezdomovectvím. Nové sociální byty by tak dle zmíněného strategického dokumentu měly být otevřené široce pojaté cílové skupině zahrnující např. samoživitele s dětmi, samostatně žijící seniory, lidi bydlící v současné době v domech tzv. obchodníků s chudobou aj.

Záměry města v oblasti sociálního bydlení byly však nakonec zúženy. Byl podán projekt v rámci výzvy operačního programu IROP na vytvoření 4 sociálních bytů na ulici Partyzánská. Na rozhodnutí o dotaci město nyní čeká. „Měkký projekt“ zaměřený na podporu udržení bydlení obyvatel Budišova, obsahující další aktivity v oblasti prevence rizikových jevů, ale byl minulý rok již zahájen a místní aktéři jsou s jeho průběhem zatím spokojeni. Město se rozhodlo také regulovat problematiku pronajímání bydlení chudým domácnostem vyhlášením opatření obecné povahy, vyhlášující oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů. Tato problematika bude upřesněna v kapitole popisující cílové skupiny sociálního bydlení.

V územním plánu města jsou pozemky umožňující výstavbu rodinných domů, jejich zasíťování by ale muselo proběhnout na náklady zájemců o stavbu nemovitosti. Dle informací pracovníků města i dle statistik ČSÚ přitom vyplývá, že rodinné domy se v Budišově staví velmi málo a je to jediná výstavba domů k bydlení ve městě.

Bytový fond města

Město Budišov vlastní 132 bytů, ve kterých bydlí 312 obyvatel. Bydlí zde tedy 10,8 % obyvatel města a město vlastní 10,1 % z celkového bytového fondu ve městě. Privatizace městských bytů probíhala od roku 2000 a dle odhadů bylo v privatizaci odprodáno přibližně 300 městských bytů. Část domů je obývána ve větším počtu nájemníky ohroženými sociálním vyloučením. Jsou to domy, ve kterých funguje projekt využívající domovníky, tato problematika bude ještě pojednána v následující kapitole.

Velký počet domů je vytápěn pomocí kamen umístěných přímo v bytě. Nájemné v bytech se pohybuje mezi 30-36 Kč za m². Bytový fond specifikuje níže uvedená tabulka. Dům na Pivovarské 327 je domem s pečovatelskou službou.

Adresa	Počet bytů	Počet osob	Domovník	Vytápění
Berounská 665	9	39	ano	kamna
Berounská 666	9	36	ano	kamna
Berounská 667	9	19	ano	kamna
Berounská 680	7	14	ne	kamna
Pivovarská 435	4	12	ano	kamna
Partyzánská 160	7	21	ano	kamna
Náměstí Republiky 158	10	17	ano	kamna+dálkové
Náměstí Republiky 159	10	21	ano	kamna
Křivá 672	10	22	ne	dálkové
Křivá 673	9	20	ne	dálkové
Mírových Letnic 508	4	5	ne	dálkové
Mlýnská 124	4	10	ne	dálkové
Náměstí Republiky 659	5	17	ne	dálkové
Náměstí Republiky 660	4	6	ne	kamna
Náměstí Republiky 661	4	11	ne	kamna
Gen. Svobody 662	9	18	ne	kamna
ČSA 307	2	3	ne	kamna
Dukelská 454	1	6	ne	dálkové
Pivovarská 317	10(+5 vb)	15	ne	dálkové
Celkem	132	312		

Tabulka 13 Bytový fond města Budišov, zdroj MÚ Budišov

V roce 2018 bylo přiděleno celkem 8 bytů. Průměrný počet žádostí na jeden nabízený byt byl 10, ve dvou případech byl byt odmítnut.

Potenciální cílová skupina sociálního a dostupného bydlení ve Vítkově

Dostupnost bydlení v Budišově

Zhodnocení dostupnosti bydlení v určitém městě, regionu apod. je v současné době velmi složité. V minulosti se využívaly tzv. cenové mapy nájmu. Ty mají ale v současné době již pouze orientační hodnotu a jsou provozovány Asociací realitních kanceláří. Data jsou získávána od realitních kanceláří a případné extrémní odchylky jsou prověřeny regionálními inspektory projektu.

Cenová mapa vypočítala průměrnou cenu nájmu v Budišově na 48 Kč/m², do této hodnoty jsou ale započítávány i ceny pronájmu v obecních bytech. Prodejní ceny bytů se lišily zejména v západní a východní části města. Zatímco na západě, který zahrnoval i centrum města, byla cena vypočtena na 9891 Kč/m², tak ve východní části šlo již o 11602 Kč/m². Průměrná prodejní cena domů nebyla v mapě zaznamenána.

V sousedním Vítkově byla průměrná cena nájmu v centru města vypočtena na 41 až 46 Kč/m², prodejní cena bytu na 11622 Kč/m² a prodejní cena domu na 25773 Kč/m². Vyšší ceny se nacházely především v obcích blíže k větším regionálním centrům, zejména k Opavě a Ostravě, případně v obcích, které, třebaže byly podobně daleko od Opavy, jako Budišov, měly výrazně lepší dopravní spojení.

Oslovená opavská realitní kancelář, která působí v této oblasti, přitom zodpověděla dotaz na dostupnost nájemního bydlení ve městě takto: „*Velmi malé možnosti a to nejen pro sociálně znevýhodněné osoby.*“ S tím, že nabídku bytů k pronájmu neregistruje. Pouze v současnosti nabízí několik domů k prodeji.

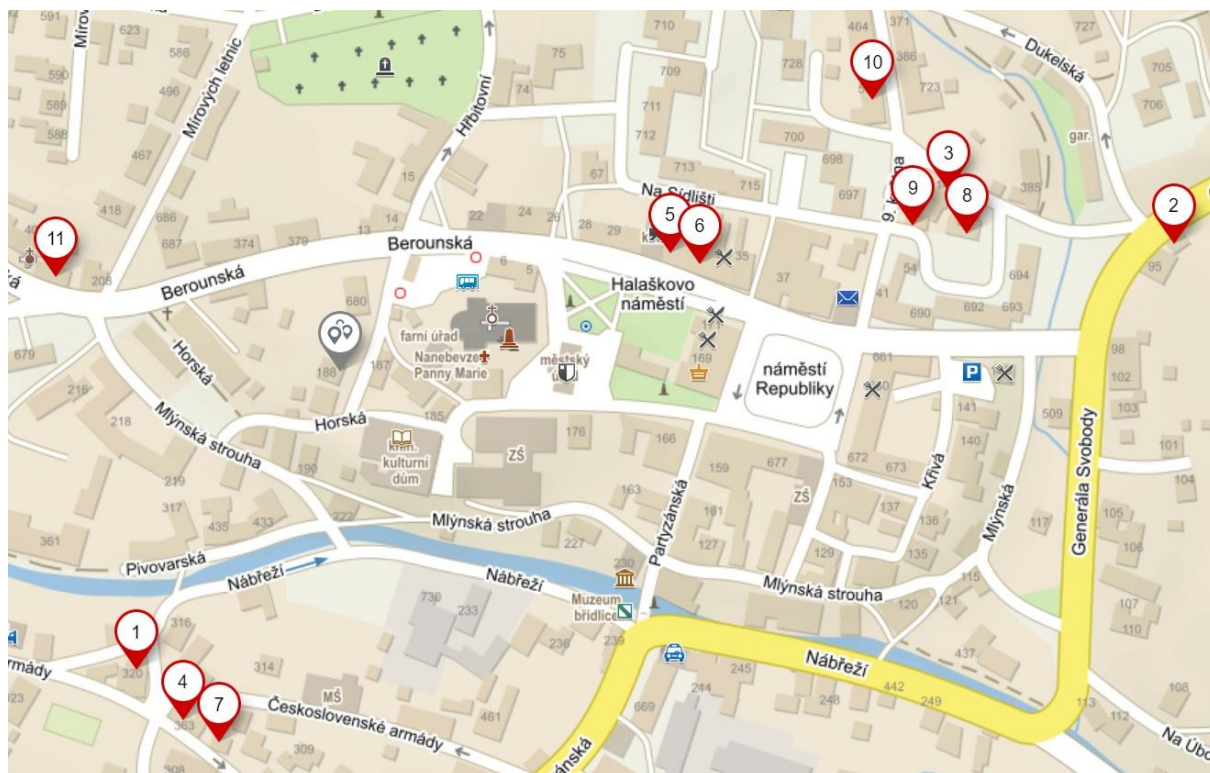
Možnosti k pronájmu soukromých bytů jsou omezené i dle jiných informantů. A navíc se v rozhovorech často objevovala informace o menších šancích pro zájemce řad z Romů kvůli existenci zažitých stereotypů a předsudků mimo oblast „obchodu s chudobou“, který se zaměřuje právě na chudé domácnosti, často z řad Romů. Problém tedy nepředstavuje cenová dostupnost nájemního bydlení, ale omezenost nabídky k pronájmu bytů na soukromém trhu.

Obyvatelé ohrožení chudobou a sociálním vyloučením

Sociálně vyloučené domácnosti bydlí v městských bytech i u soukromých pronajímatelů. Vedle městského projektu zaměřeného na podporu v bydlení a prevenci poskytuje pomoc v sociální oblasti Centrum inkluze. Realizuje terénní práci včetně dluhového poradenství a také komunitní práci.

Ubytovny a nestandardní pronájmy v Budišově

V Budišově nad Budišovkou bylo v době výzkumu několik soukromých pronajímatelů, jejichž bytové domy měly některé prvky sociálně vyloučených lokalit, případně lokalit s vyšší mírou sociálního vyloučení. Společným rysem většiny z nich, respektive těch, které bylo možné oslovit, případně o nich dostat věrohodné informace, byl v místě neobvykle vysoký nájem.

Obrázek 2 Soukromé ubytovací kapacity CS v Budišově, podkladový materiál z Mapy.cz

Dům na adrese 9. května č. p. 143 (bod č. 3), který byl v době tvorby Vstupní analýzy v roce 2016 v rekonstrukci, sloužil v době tohoto tematického výzkumu, na začátku roku 2019, jako soukromá ubytovací kapacita pro CS. Objekt vlastnil Kamil Sivák. Ten má, oproti Vstupní

analýze z roku 2016, další ubytovací kapacity i na adresách 9. května 501 (bod č. 10) a Československé armády 381 (bod č. 7). Dále vlastní i objekty Havlíčkova 363 (bod č. 4), Československé armády 320 (bod č. 1) a Generála Svobody č. p. 387 (bod č. 2), který je ale pustý, přestože byl zahrnut do návrhu na nově vzniklou bezdoplatkovou zónu, viz níže.

Nedaleko náměstí Republiky na adrese Na Sídlišti č. p. 52 je objekt, který vlastní realitní kancelář 1. opavská realitka s.r.o. z Opavy (bod č. 8). Na adrese 9. května 53 (bod č. 9) je objekt firmy MITOFA a.s. z Ostravy, která vlastní i některé další objekty v jiných částech regionu. Tyto dva domy společně se zmíněnou nemovitostí 9. května č. p. 143 tvoří kompaktní celek domů.

Další nestandardní pronájmy se nachází na adresách Berounská č. p. 209 (bod č. 11) a Halaškovo náměstí č. p. 32 a 33 (bod č. 5 a č. 6). Každý z těchto objektů vlastní jiný majitel, bližší popis se nachází níže.

Odboru sociálních věcí ve Vítkově byla 9. 4. 2018 doručena oficiální žádost Města Budišova nad Budišovkou o vyhlášení oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů na několika adresách v Budišově. Konkrétně se jednalo o Halaškovo náměstí, č. p. 32 a 33; ulice 9. května č. p. 143, 501, 53; Na Sídlišti č. p. 52; Generála Svobody č. p. 387; ulice Československé armády č. p. 320, 381; ulice Havlíčkova č. p. 363.

Město Budišov svůj návrh podpořilo informacemi od Městské policie Budišov a od Komise pro projednávání přestupků. Na vyjmenovaných adresách dochází minimálně po dobu jednoho roku k sociálně nežádoucím jevům, jako je porušování veřejného pořádku, výskyt osob pod vlivem návykových látek, agresivita a násilí vůči obyvatelům vymezených lokalit navzájem, tak i vůči ostatním obyvatelům města, kriminalita obecně, delikvence mládeže a záškoláctví, dle informací v žádosti o vyhlášení oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů. **Městský úřad ve Vítkově ale vyhlásil na základě poskytnutých informací „bezdoplatkovou zónu“ pouze na objekt na Halaškově náměstí, č. p. 32.** Z důvodu, že neshledal, že by v ostatních domech docházelo ke zvýšenému výskytu sociálně nežádoucích jevů.

Halaškově náměstí 32

Majitelem bytového domu na Halaškově náměstí je Miroslav Zdráhal, který je v současné době jedním z největších pronajímatelů v oblasti. Jeho bytové domy se nachází i v blízkých obcích Čermná ve Slezsku a Vítkov.

Obrázek 3 Bytový dům na adrese Halaškově náměstí 32, archiv výzkumníků

Patrový dům má při pohledu z náměstí udržovanou fasádu i okna. Podmínky uvnitř domu byly výzkumníkům popsány pouze zprostředkovaně. Dotazovaní institucionální aktéři popsali částky za nájemné jako velmi vysoké a neobvyklé v rámci cen za bydlení v Budišově.

Halaškově náměstí 33

Bytový dům se nachází na jednom ze dvou hlavních náměstí v Budišově. Majitelem objektu je Martin Ševc, bytem v Nymburce. Správu domu a výběr nájmu má na starosti zprostředkovatel. Dům nebylo možné fyzicky navštívit, avšak dotázaní informanti tvrdili, že stav domu je uvnitř velmi dobrý, je v něm zavedeno plynové vytápění a na chodbách je uklizeno a čisto.

Obrázek 4 Bytový dům na adrese Halaškově náměstí 33, archiv výzkumníků

Přestože údajný stav bytů a celého domu byl dobrý, ceny neodpovídaly v místě cenám obvyklým. Příkladem může být malý byt o výměře 23 m² za 8000 Kč měsíčně bez služeb.

9. května 143

Rodinný dům je ve vlastnictví Kamila Siváka, který v objektu poskytuje ubytování. Ceny za nájemné byly dle dotazovaných v místě neobvykle vysoké. Informanti často zmiňovali, že majitel domu poskytuje nájemníkům práci, zejména v místních lesích. Názory na jeho podnikání byly dvojí, část lidí oceňovala, že dává lidem nejen ubytování, ale i práci, jiní zpochybňovali jeho snahy o zaměstnávání nájemníků a označovali ho za „samozvaného kurátora“.

Obrázek 5 9. května 143

Generála Svobody 387

Objekt ve vlastnictví Kamila Siváka. V době výzkumu byl neobydlený.

Obrázek 6 Generála Svobody 387

Československé armády 320

Dvoupatrový bytový dům je ve vlastnictví Kamila Siváka. Nikdo z oslovených obyvatel domu nechtěl s výzkumníky mluvit.

Obrázek 7 Československé armády 320

Havlíčkova 363

Dům ve vlastnictví Kamila Siváka. Přiléhá k němu objekt na adrese Československé armády 381.

Obrázek 8 Havlíčkova 363

Obrázek 9 Havlíčkova 363

9. května 501

Dům ve vlastnictví Kamila Siváka.

Obrázek 10 9. května 501

Na Sídlišti č. p. 52

Obrázek 11 Na sídlišti č. p. 52

Dům je ve vlastnictví společnosti 1. opavská realitka s.r.o.

9. května 53

Objekt na adrese 9. května č. p. 53 vlastní firma Mitofa a.s. z Ostravy. Přestože objekt vypadal pustý a měl rozbitá některá okna, byly na něm provedeny některé dílčí rekonstrukce. Nikoho z vlastníků se nepodařilo kontaktovat.

Obrázek 12 9. května 53

Berounská 209

Jedná se o starý nepříliš udržovaný dům soukromého pronajímatele Marka Fanderlika, soukromého pronajímatele z Hradce Králové. Bytová jednotka, která byla v rámci výzkumu navštívena, neodpovídala svým stavem, ani navzdory své prostornosti, požadovanému nájemnému. Jednalo se o 2+1, které mělo, dle výpovědi nájemnice, 86 m². Nájemné činilo 6000 Kč a služby 3000 Kč. Kotel na dřevo se nacházel ve sklepě, v jiných domácnostech měli lidé kamna umístěna přímo v bytě. Navštívený byt měl stará profukující okna, jejichž nedostatky, dle tvrzení nájemnice, nedokázaly umenšit ani velké radiátory, kterých byl navíc v bytě nedostatek.

Majitel domu přenechává správcovství jiným lidem a osobně prý domácnosti nenavštěvuje. Nájemní smlouvy jsou nájemníkům dávány pouze na 2 měsíce a prodlužovány. V domě se nachází celkem 4 domácnosti.

Obrázek 13 Berounská 209

Obyvatelé ohrožení sociálním vyloučením v městských bytech

Větší koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením, jedná se především o Romy, je v 7 domech (viz tabulka městských bytů), kde žije celkem 165 osob.

Ve všech domech se topí v kamnech, u nájemníků se objevovaly stížnosti na stav oken, špatnou tepelnou izolaci, v některých případech plísně. Většina oslovených nájemníků uvedla, že by byli ochotni platit vyšší nájem, kdyby se to promítlo do technického stavu budovy. V rozhovorech se objevovalo také téma segregace v bydlení a lepších možností pro využití ve volném čase pro děti a mládež.

V těchto domech působí domovníci z řad místních nájemníků. Snaží se zlepšovat sousedské vztahy i podílet se na opravách (oslovení aktéři hodnotili jejich činnost kladně). S nájemníky, kteří mají dluhy na nájemném, komunikuje zástupkyně MÚ Budišova, pověřená správou bytového fondu. S dlužníky jsou uzavírány krátké smlouvy s tlakem na řešení dluhu. Dle dostupných informací ale není fluktuace nájemníků v obecních bytech vysoká a přístup města je v tomto ohledu poměrně tolerantní. V některých případech ale dochází kvůli nejasnostem ohledně nájemní smlouvy ke komplikaci s výplatou sociálních dávek od ÚP. K propojení správy bytového fondu a terénní sociální práce dle dostupných informací příliš nedochází. V současné době dluží městu 13 domácností. Za posledních 5 let byly vystěhovány 4 domácnosti.

Zadlužení obyvatel Budišova

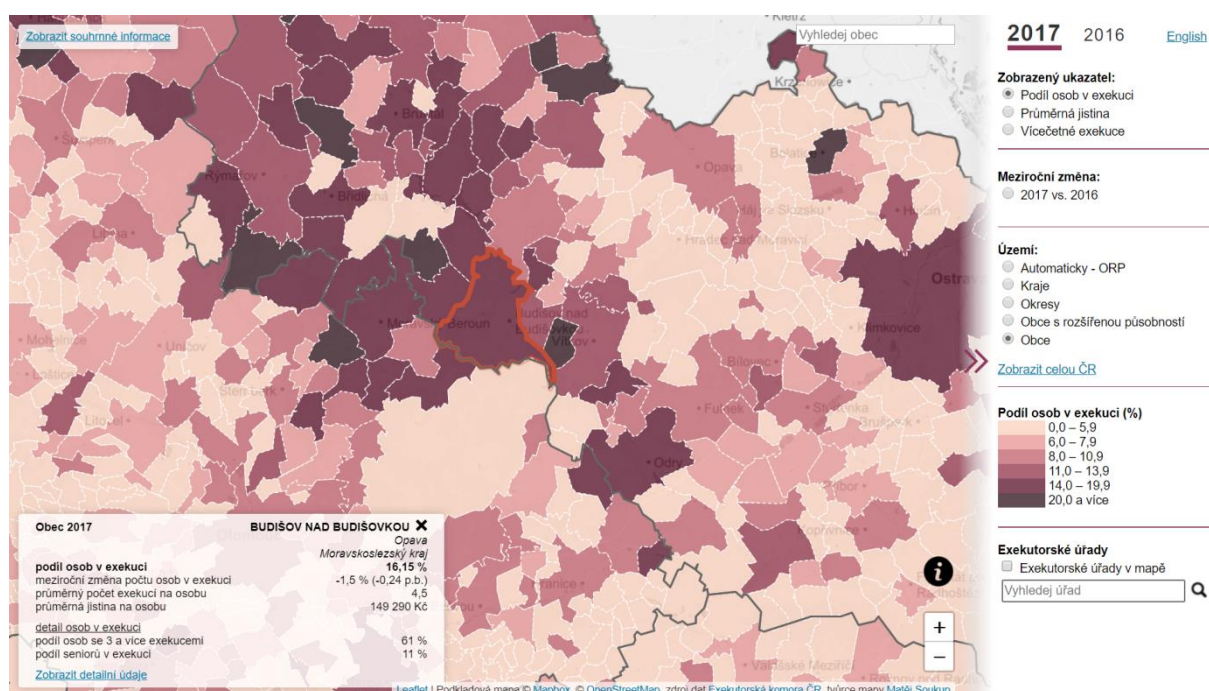
Důležitý parametr, umožňující lépe popsat sociální vyloučení a vložit problematiku bydlení do širšího kontextu, je míra zadluženosti obyvatel. Pro tento účel byly využity statistiky z otevřených zdrojů, zejména z webové stránky projektu Mapa exekucí.⁹

Dle dat projektu činil v roce 2017 počet obyvatel města Budišova v exekuci 398 a celkový počet exekucí ve městě 1798. Podíl osob v exekuci vůči počtu obyvatel nad 15 let

⁹ Dostupné online na <http://mapaexekuci.cz/>

tak činil 16,15 %. Průměrný počet exekucí na osobu byl 4,5 a průměrná jistina na osobu 149290 Kč (medián jistiny na osobu 63516 Kč). Podíl exekuvovaných osob ve věkové kategorii 18 až 29 let činil 10 %. Podíl seniorů z celkového počtu exekuvovaných ve městě byl 11 % a nebyly evidovány žádné děti, ani mladiství. Nejčastěji měli lidé 3 až 9 exekucí. Takových bylo 51 %. 1 exekuci mělo 26 % a mezi 10 až 29 exekucemi mělo 10 % z celkového počtu exekuvovaných 2 exekuce mělo 14 %. Osoby s více než 30 exekucemi nebyly v roce 2017 v Budišově evidovány.

Mezi lety 2016 a 2017 došlo k meziročnímu úbytku celkového počtu osob v exekuci o 1,5 % (v roce 2017 bylo o 6 osob v exekuci méně než v předchozím roce). Zároveň ale stoupl celkový počet exekucí ve městě a s tím i počet exekucí na osobu – z 4,3 na 4,5 exekucí na osobu.

Obrázek 14 Celkový podíl osob v exekuci v roce 2017 v jednotlivých obcích, zdroj: Mapa exekucí

Mapa na obrázku 15 ukazuje celkový podíl osob v exekuci v roce 2017 v jednotlivých obcích. Barevné škála určuje míru zadlužení, resp. procentuální podíl osob v exekuci, viz legenda na pravé straně mapy. Oranžovou barvou je ohraničen Budišov.

V roce 2017 bylo v Budišově evidováno celkem 31 osob, na jejichž nemovitosti bylo vázáno zástavní právo exekutorské. Celkem se jednalo o 36,6 nemovitostí. Někteří z těchto lidí mohou být bezprostředně ohroženi ztrátou bydlení.

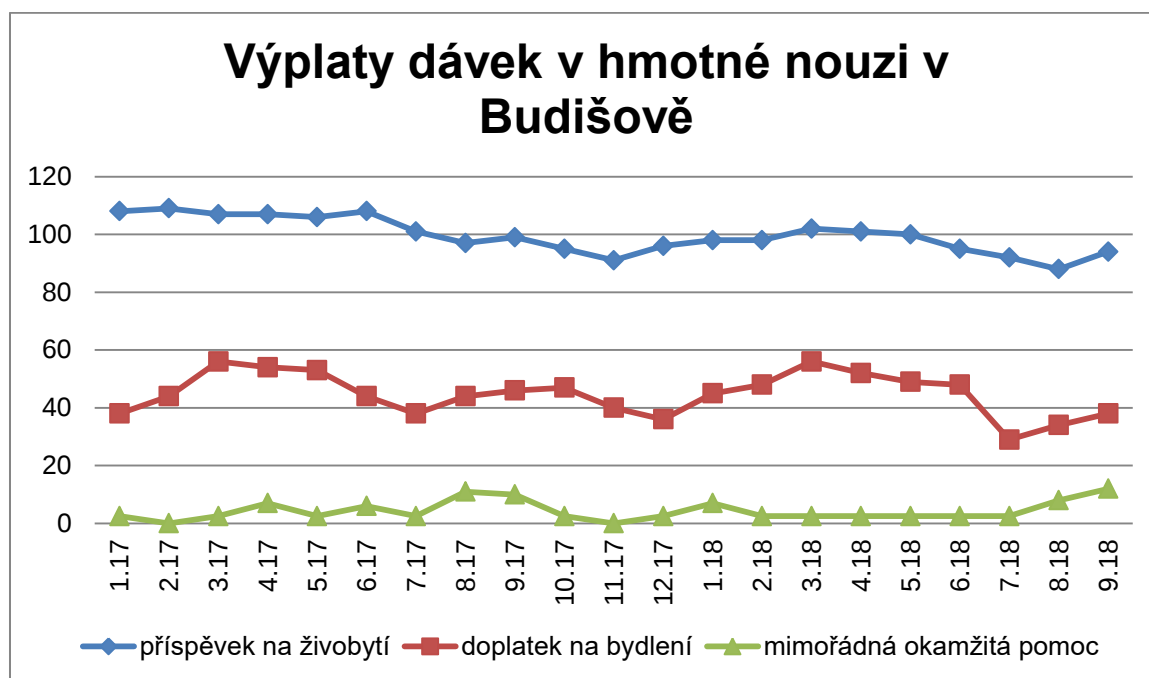
Statistiky výplat vybraných sociálních dávek

Tato podkapitola si dává za cíl zmapování současného stavu sociálního vyloučení ve městě Budišov nad Budišovkou na základě dat o výplatách vybraných sociálních dávek, která byla obdržena od ÚP.

V září 2018 bylo v Budišově vyplaceno celkem 94 příspěvků na živobytí, 38 doplatků na bydlení a 12 dávek mimořádné okamžité pomoci. Celkový počet příjemců pomoci vyplývající z příspěvku na živobytí, tedy počet společně posuzovaných osob, byl za stejné období v Budišově 271, z toho 136 nezaopatřených dětí.

Celkový počet společně posuzovaných osob doplatku na bydlení byl 78. Doplatky na bydlení byly v Budišově v 18 případech vyplaceny do bytů, v 8 případech do ubytovacích zařízení, 3krát do pobytových sociálních služeb a 9krát do nezjištěného typu bydlení. Celková hodnota vyplacených doplatků na bydlení činila celkem 20 100 Kč.

Mimořádná okamžitá pomoc vyplacená na území města za období od října 2017 do září 2018 činila celkovou sumu 166 800 Kč v celkem 43 výplatách. Nejvíce výplat bylo na činnost dítěte, finančně nejnáročnější ale byly tzv. předměty dlouhodobé potřeby, kam putovalo 131 100 Kč.

Graf 6 Výplaty dávek v hmotné nouzi v Budišově; v případě výplaty do 5 dávek v měsíci byl kvůli anonymizaci využit interval 1-5, tento byl v grafu nahrazen hodnotou 2,5, zdroj ÚP

Graf 6 ukazuje počty výplat jednotlivých dávek v hmotné nouzi od ledna 2017 do září 2018. U žádné z dávek nelze pozorovat jasný trend, ve všech případech ale lze pozorovat mírný nárůst na konci sledovaného období.

Data ÚP umožňují vygenerovat jednotlivé ulice s více než 5 vyplacenými příspěvky na živobytí. Informace za jednotlivá čísla popisná nejsou od ÚP k dispozici z důvodu ochrany osobních údajů a anonymizace příjemců. Ulice, kde jsou zaznamenány vyšší počty výplat příspěvku, jsou zároveň i místy, kde se nalézají soukromé ubytovací kapacity nebo části městského bytového fondu obývané sociálně znevýhodněnými nájemníky.

Nejvíce vyplacených příspěvků za měsíc září roku 2019 se nacházelo na ulici Československé armády, 19 výplat. Velká soukromá ubytovací kapacita se nacházela na adrese Československé armády 320. Majitelem byl Kamil Sivák.

Dalších 12 vyplacených příspěvků bylo registrováno na Halaškově náměstí, kde se s vysokou pravděpodobností jednalo o příjemce žijící v soukromých ubytovacích kapacitách v č. p. 32 a 33, kde v případě prvního je vlastníkem objektu Miroslav Zdráhal a u druhého Martin Ševc.

8 příspěvků na živobytí data zaznamenala na ulici Berounská, kde podniká Marek Fanderlik, který v č. p. 209 ubytovává ve starším domě 4 domácnosti a kde se zároveň nachází i nejrozsáhlejší sociálně vyloučená nebo sociálním vyloučením ohrožená lokalita městského bytového fondu – č. p. 665, 666, 667.

7 příspěvků bylo vyplaceno na adrese Partyzánská, kde stojí i nepříliš udržovaný městský bytový dům s 8 bytovými jednotkami. Má některé prvky sociálně vyloučené lokality.

Indikátory využívané pro odhad míry sociálního vyloučení jsou, v poměru k počtu obyvatel Budišova, dosahují vysokých hodnot. Počet osob pobírajících příspěvek na živobytí byl v říjnu 2018 v Budišově 271, počet obyvatel v exekuci je 398 (v roce 2017). Je pak otázkou, do jaké míry se problém chudoby a sociálního vyloučení týká především Romů (jak to také bylo vnímáno oslovenými místními aktéry z řad majority). A do jaké míry také může zasahovat další obyvatele Budišova. Tuto otázku by bylo dobré mapovat s ohledem na využívání terénních služeb a sociální práce. Především dluhového poradenství v Budišově (a také Vítkově), ale i dalších služeb.

Další cílové skupiny bytové politiky města

Mezi další možné cílové skupiny bytové politiky města patří především senioři, zdravotně handicapovaní, rodiny a mladí dospělí, případně v obci žádané profese.

Vzhledem ke stárnutí populace Budišova je téma bytových potřeb seniorů jedno z prioritních, 569 osob je ve věku 65 let a více dle údajů za rok 2017. Řešením vedle pobytových sociálních služeb či bytů v režimu DPS mohou být také kvalitní terénní sociální služby, umožňující setrvání člověka v důchodovém věku v přirozeném prostředí. Jednou z nejohroženějších skupin z hlediska bytové nouze jsou osamělí senioři (ženy přitom mají v rámci statistického srovnání důchody nižší než muži). Je potřebné tedy zahrnout seniory do programů prevence ztráty bydlení. Například z důvodů zhoršení zdravotního stavu může dojít k výpadku v placení nájmu či jiných plateb za bydlení.

Obyvatel s průkazem osoby se zdravotní postihem je v Budišově 124, 79 osob pobírá příspěvek na mobilitu. Ve vztahu k osobám s fyzickým znevýhodněním je důležitá především existence bezbariérových domů a bytů.

Další tabulka potom zachycuje počty osob pobírajících příspěvek na péči ve městě, tedy dávku pro osoby se sníženou soběstačností z důvodů věku či zdravotního stavu na zajištění péče v domácím prostředí nebo sociální službě.

I. st. závislosti	46
II. st. závislosti	47
III. st. závislosti	40
IV. st. závislosti	23
Celkem	156

Tabulka 14 Počty osob pobírajících příspěvek na péči v Budišově, zdroj ÚP

Ve vztahu k sociálnímu bydlení jsou potom také možnou cílovou skupinou osoby s duševním onemocněním a mentálním handicapem, kterým je ve městě poskytována sociální služba podpora samostatného bydlení. Poskytovatel Domov Letokruhy má zkušenost s podporou v oblasti bydlení, kterou by bylo také možno využít při zavádění sociální práce v sociálním bydlení ve městě. Byť pracuje s jinou cílovou skupinou, než s jakou se počítá pro sociální byty ve městě, některé zakázky v sociální práci budou shodné (např. zajištění plateb nájmu, plánování rozpočtu atd.). Domov Letokruhy zde zajišťuje také službu chráněného bydlení.

V Budišově je dětský domov, v době výzkumu v něm bydlelo 32 dětí. Někteří z nich po ukončení ústavní výchovy zůstávají v Budišově. Dětské domovy jsou také v blízkých obcích Radkov a Melč. V rámci náhradní výchovy v současnosti ale postupně dochází k přesunu důrazu na pěstounskou péči oproti ústavní výchově. V říjnu 2018 pobíralo dávku pro pěstouny v Budišově 6 osob.

Dostupné bydlení je důležité zajistit také pro rodiny s nižšími příjmy. Přídavek na dítě, který je určen rodinám s dětmi, jejichž příjem je nižší než 2,7násobek částky životního minima, pobíralo 258 domácností. Sociální služby rodinám s dětmi v Budišově poskytuje Tunnel Vítkov. Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi měla v roce 2018 celkem 10 klientů, z nich 7 řešilo oblast bydlení.

Vedle rodin s dětmi a mladých dospělých opouštějících některou z forem náhradní výchovy může být důležité se zaměřit také na startovací bydlení pro jednotlivce či páry, které se chtějí osamostatnit. Ve městě je nedostatečná nabídka nájemního bydlení a hypotéky vzhledem k platům v regionu jsou poměrně obtížně dostupné, či mohou představovat poměrně velké riziko. Startovací byty tak mohou být flexibilnější formou řešení situace pro mladé dospělé, kteří činí rozhodnutí pouze na několik následujících let.

Závěry a doporučení pro praxi

Budišov nad Budišovkou je ve větší míře zasažen sociálním vyloučením, o čemž vedle existence sociálně vyloučených lokalit (respektive domů) svědčí vysoká zadluženost obyvatel obce. Část sociálně vyloučených domácností bydlí v obecních bytech, část u soukromých pronajímatelů. V obecních bytech existuje pro nájemníky větší jistota v bydlení, nájemné v městských bytech také dosahuje výrazně nižších hodnot, než u soukromých pronajímatelů. Technický stav domů a bytů města ale není na příliš dobré úrovni, ve všech domech obývaných sociálně znevýhodněnými nájemníky jsou domy vytápěny pomocí kamen, která jsou umístěna v jednotlivých bytech. V obecních bytech také dochází k určité segregaci, kdy jsou koncentrovány chudé, především romské domácnosti v některých domech.

Město podporuje zavádění programů pomoci v sociální oblasti, realizuje vlastní program prevence a podpory v bydlení. Centrum inkluze realizuje komunitní a terénní práci se sociálně vyloučenými obyvateli města, včetně dluhového poradenství. Ve městě působí také terénní služba pro rodiny s dětmi. Dostupnost sociální pomoci ve městě je tak dobrá a jsou v ní využívány i participativní metody, terénní pracovník je dobrým znalcem poměrů v místní komunitě a programy komunitní práce zde byly realizovány již v minulosti díky programu Romact.

Doporučení pro sociální oblast

1. Zlepšení kvality bydlení v domech s koncentrací sociálně vyloučených osob. Zejména by se mělo řešit lepší zateplení domu, stav oken a zajištění připojení na plyn či jiný způsob dálkového vytápění. Důležitá je ale i kvalita okolních prostor, možnost vyžití pro děti atd. Komunitní práce v domech se může využívat pro opravy domů, jak se již děje. Bytová politika by měla také směřovat k zmírňování prostorové segregace v bydlení.

2. Další rozvoj sociální práce, přičemž ani tak nejde o rozvoj kapacit jako spíše informovanosti a síťování. Zejména propojení bytové správy, která má na starost řešení dluhů a sociálních pracovníků: ať už terénního pracovníka, který řeší dluhy, nebo služby pro rodiny s dětmi. Potom také zvýšit povědomí o možnosti sociální pomoci mimo romskou komunitu, zejména v oblasti dluhového poradenství lez očekávat potřebnost této formy pomoci.

3. Konceptně uchopit oblast sociálního bydlení. Stanovit cílovou skupinu, pravidla a proces výběru do programů sociálního bydlení a propojení se sociální prací. Část bytového fondu potom vyčlenit pro sociální bydlení. Sociální bydlení není určeno primárně výší nájmu, ale výběrem na základě bytové nouze a provázaností se sociální prací. Cílovou skupinou mohou být chudé rodiny, osoby se zdravotním znevýhodněním v bytové nouzi či mladí dospělí opouštějící náhradní formy výchovy, kteří potřebují větší sociální podporu. Sociální bydlení by se ale mělo otevřít i obyvatelům bydlícím v substandardním bydlení u soukromých pronajímatelů ve městě, zejména pokud mají dlouhodobé vazby na město a spolupracují na řešení své situace se sociálními pracovníky.

Obecná doporučení pro bytovou politiku

1. Vytvořit plán rozvoje bytového fondu. Nedoporučujeme dále privatizovat byty, spíše sledovat vyhlašované výzvy a možné dotace (aktuálně je plánovaný program Výstavba) a rozšiřovat bytový fond města. Což je možné i výkupem nemovitostí. Vytvořit ekonomickou rozvahu hospodaření směřující k celkovému zlepšení technické kvality bytového fondu

v městských bytech. Dále více specifikovat cílové skupiny bytové politiky a na to navázaná pravidla přidělování městských bytů.

2. Využití participativních metod, zapojování veřejnosti, zjišťování zpětné vazby. Ne vždy je nutné realizovat časově i finančně nákladné výzkumy, lze využít webu, anket, zapojení facilitátorů, přímých setkání s občany k mapování bytových potřeb obyvatel města. Otázkou k diskusi může být například ochota k navyšování nájmu v městských bytech, pokud povede k zlepšení kvality bydlení.

3. Zaměřit se také na oblast bydlení mladých a potřeby seniorů. Seniori by měli být zahrnuti do programů prevence ztráty bydlení a také je důležité podporovat služby (nejen sociální), které jsou ve městě pro jejich život potřeba vzhledem k nárůstu obyvatel v důchodovém věku. Nabídka startovacích bytů pro mladé dospělé by mohla motivovat obyvatele v produktivním věku, aby zůstávali ve městě a nestěhovali se do větších měst.

Seznam obrazových příloh:

Obrázek 1 Administrativní mapa správního obvodu ORP Vítkov, zdroj ČSÚ	4
Obrázek 2 Soukromé ubytovací kapacity CS v Budišově, podkladový materiál z Mapy.cz ...	17
Obrázek 3 Bytový dům na adrese Halaškovo náměstí 32, archiv výzkumníků.....	19
Obrázek 4 Bytový dům na adrese Halaškovo náměstí 33, archiv výzkumníků.....	20
Obrázek 5 9. května 143	21
Obrázek 6 Generála Svobody 387.....	22
Obrázek 7 Československé armády 320	22
Obrázek 8 Havlíčkova 363	23
Obrázek 9 Havlíčkova 363	23
Obrázek 10 9. května 501	24
Obrázek 11 Na sídlišti č. p. 52.....	24
Obrázek 12 9. května 53	25
Obrázek 13 Berounská 209.....	26
Obrázek 14 Celkový podíl osob v exekuci v roce 2017 v jednotlivých obcích, zdroj: Mapa exekucí.....	27
Obrázek 15 Zdroj: www.feantsa.org	36
Obrázek 16 Zdroj: www.feantsa.org	36

Seznam grafů:

Graf 1 Počet obyvatel Budišova, zdroj ČSÚ	5
Graf 2 Přírůstky obyvatel v Budišově, zdroj ČSÚ	6
Graf 3 Vývoj věkových skupin v Budišově, zdroj ČSÚ	7
Graf 4 Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku nad 15 let v Budišově v roce 2011, zdroj ČSÚ	8
Graf 5 Poměr obydlených a neobydlených bytů v Budišově v roce 2018, zdroj ČSÚ	9
Graf 6 Výplaty dávek v hmotné nouzi v Budišově; v případě výplaty do 5 dávek v měsíci byl kvůli anonymizaci využit interval 1-5, tento byl v grafu nahrazen hodnotou 2,5, zdroj ÚP	28

Seznam tabulek:

Tabulka 1 Realizované kroky výzkumu.....	2
Tabulka 2 Zapojení zástupci institucí.....	2
Tabulka 3 Sociodemografická data za město Budišov od roku 2000 do roku 2017, zdroj ČSÚ	5
Tabulka 4 Sociodemografická data za město Budišov od roku 2000 do roku 2017, zdroj ČSÚ	6
Tabulka 5 Prognóza vývoje počtu obyvatel v ORP Vítkov, zdroj: Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje 2012	8
Tabulka 6 Počty obydlených a neobydlených bytů, zdroj ČSÚ	9
Tabulka 7 Neobydlené byty v Budišově, rozdělení dle druhu domu, zdroj ČSÚ	10
Tabulka 8 Formy vlastnictví bytů v obci, zdroj SLDB 2011, ČSÚ	10
Tabulka 9 Obydlené byty v Budišově podle velikosti a technického vybavení bytu, zdroj ČSÚ	11
Tabulka 10 Obydlené byty podle období výstavby nebo rekonstrukce a podle druhu domu a typu bytu v Budišově	12

Tabulka 11 Bytový fond v Budišově dle způsobu vytápění v roce 2011, zdroj ČSÚ	13
Tabulka 12 Domácnosti v Budišově dle členů, zdroj ČSÚ	13
Tabulka 13 Bytový fond města Budišov, zdroj MÚ Budišov	16
Tabulka 14 Počty osob pobírajících příspěvek na péči v Budišově, zdroj ÚP	30

Seznam použité literatury

Bedřich, A. 2016. Vstupní analýza, Vítkov, Budišov a Čermná ve Slezsku. ASZ: Praha.

Creswell, J. W. 2007. Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing among Five Approaches. London: Sage.

Hendl, J. 2005. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha: Portál.

Horáková M. et. al. 2013. Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU – vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy. Praha: VÚPSV.

Lux, M. Kostecký, T. et al., 2011. Bytová politika: teorie a inovace pro praxi. Praha: Slon.

Město Vítkov, 2018. Koncepce přípravy na stárnutí populace ve Vítkově na období následujících 15 let.

MPSV, 2015. Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025. Praha: MPSV.

MPSV, 2017. Věcný záměr zákona o sociálním bydlení. Verze k 1. 2. 2017.

Mikeszová, M. et. al. 2017. Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení, Praha: Sociologický ústav.

Sociotrendy, 2012. Sociodemografická analýza Moravskoslezského kraje z roku 2012.

Šimíková, I. Vyhlídal, J. 2015. Popis velikosti a struktury osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení. Praha: VÚPSV.

Manažerské shrnutí

Cílem této výzkumné zprávy je vytvořit analytický podklad pro další kroky v bytové politice se zaměřením na sociální oblast. Obsahuje konkrétní data a zjištění, specifikaci cílových skupin, v závěru nabízí doporučení pro oblast bytové politiky. Konkrétní opatření či změny jsou přitom již na posouzení místních aktérů v Budišově nad Budišovkou.

Design výzkumu představuje případová studie. Jedná se o kvalitativní výzkumnou metodu, která ale běžně využívá jak kvalitativní tak i kvantitativní techniky. Zkoumá ohraničený případ z hlediska definovaných témat (v tomto případě lokální kontext bydlení a sociálního vyloučení) a vytváří jeho popis na základě více zdrojů informací (srov. Creswell 2007, Hendl, 2005).

Cílem výzkumu bylo specifikovat cílové skupiny v oblasti sociálního bydlení. Dále zachytit perspektivu lokálních aktérů včetně osob v bytové nouzi a osob ohrožených sociálním vyloučením. Vedle popisu lokálního kontextu v oblasti bydlení a sociálního vyloučení na základě zjištění také formulovat doporučení pro oblast bytové politiky v Budišově nad Budišovkou.

Lze konstatovat, že sociodemografické charakteristiky města Budišova za posledních 20 let, kdy nedocházelo k výraznému zvětšování předproduktivní složky obyvatelstva ani celkového počtu obyvatelstva, naplňují obecné trendy stárnutí populace a vylidňování regionu.

Na území obce se k 14. 12. 2018 dle dat ČSÚ nacházelo celkem 763 budov s číslem popisným, z těchto bylo 681 bytových. Ke stejnému datu bylo v Budišově evidováno 1306 bytů, z kterých ale pouze 1111 bylo obydlených.

Město Budišov vlastní 132 bytů, ve kterých bydlí 312 obyvatel. Bydlí zde tedy 10,8 % obyvatel města a město vlastní 10,1 % z celkového bytového fondu ve městě. Velký počet domů je vytápěn pomocí kamen umístěných přímo v bytě. Nájemné v bytech se pohybuje mezi 30-36 Kč za m².

Sociálně vyloučené domácnosti bydlí v městských bytech i u soukromých pronajímatelů. Vedle městského projektu zaměřeného na podporu v bydlení a prevenci poskytuje pomoc v sociální oblasti Centrum inkluze. Realizuje terénní práci včetně dluhového poradenství a také komunitní práci.

Indikátory využívané pro odhad míry sociálního vyloučení jsou, v poměru k počtu obyvatel Budišova, dosahují vysokých hodnot. Počet osob pobírajících příspěvek na živobytí byl v říjnu 2018 v Budišově 271, počet obyvatel v exekuci je 398 (v roce 2017). Je pak otázkou, do jaké míry se problém chudoby a sociálního vyloučení týká především Romů (jak to také bylo vnímáno oslovenými místními aktéry z řad majority). A do jaké míry také může zasahovat další obyvatelé Budišova. Tuto otázku by bylo dobré mapovat s ohledem na využívání terénních služeb a sociální práce. Především dluhového poradenství v Budišově (a také Vítkově), ale i dalších služeb.

Konkrétní doporučení pro bytovou politiku obce jsou v závěru textu výzkumné zprávy. Vedle dalšího rozvoje aktivit v sociální oblasti (např. zvyšování kvality bytového fondu v obecních domech se sociálně vyloučenými domácnostmi či většího propojení bytové správy a sociální práce) patří mezi doporučení více specifikovat bytovou politiku pro dostupného bydlení v obci.

Příloha: Typologie ETHOS

ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

1/2

Bezdomovství, sociální vyloučení spojené s absencí bydlení, je jedním z problémů, kterého se týká Strategie sociální ochrany a začleňování EU. Prevence bezdomovství a reintegrace osob bez domova jsou otázkami, které vyžadují dobré pochopení procesů a mechanismů, které vedou do situací absence nebo ztráty domova.

FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovství a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS.

Typologie ETHOS vychází z principu, že pojetí domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovství. Mít domov může být chápáno jako: mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně

užívat (fyzická oblast); mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (sociální oblast); mít právní důvod k užívání (právní oblast). Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení, nevyhovující bydlení – všechny tyto situace ukazují na absenci bydlení. ETHOS tedy člení osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení. Tyto konceptní kategorie se dále člení na 13 operačních (pracovních) kategorií, v rámci realizovaného národního projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR byl vytvořen soubor národních subkategorií. Typologie tak může být využita pro monitoring bezdomovství, pro vytváření politik a jejich rozvoj a vyhodnocování.

Koncepční kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*
BEZ STŘECHY	1 Osoby přežívající venku	1.1 Veřejné prostory nebo venku (na ulici)	Osoby přežívající na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování	1.1.1 Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vany, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)	b
	2 Osoby v noclehárně	2.1 Noclehárna	Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noclehárny	2.1.1 Osoby v nízkoprahové noclehárně 2.1.2 Osoby sezonně užívající k přenocování prostory zařízení bez lůžek	b
BEZ BYTU	3 Osoby v ubytovných pro bezdomovce	3.1 Azylový dům pro bezdomovce	Osoby v azylových domech s krátkodobým ubytováním	3.1.1 Muži v azylovém domě 3.1.2 Ženy v azylovém domě 3.1.3 Matky s dětmi v azylovém domě 3.1.4 Otcové s dětmi v azylovém domě 3.1.5 Úplné rodiny v azylovém domě 3.1.6 Osoby v domě na půli cesty	b b b b b b
		3.2 Přechodná ubytovna	Osoby ve veřejných ubytovných s krátkodobým ubytováním, které nemají vlastní bydlení	3.2.1 Osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	b
		3.3 Přechodné podporované ubytování	Bezdomovci v přechodném bydlení se sociální podporou	3.2.2 Osoby v příštěší po vystěhování z bytu 3.3.1 Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	b a
	4 Osoby v pobytových zařízeních pro ženy	4.1 Pobytové zařízení pro ženy	Ženy ubytované krátkodobě v zařízení z důvodu ohrožení domácím násilím	4.1.1 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese	a
				4.1.2 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě	a
	5 Osoby v ubytovných pro imigranty	5.1 Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)	Imigranti v přechodných ubytovných z důvodu imigrace	5.1.1 Žadatelé o azyl v azylových zařízeních	a
		5.2 Ubytovny pro migrující pracovníky	Osoby v ubytovných pro migrující pracovníky	5.2.1 Migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	a
	6 Osoby před opuštěním instituce	6.1 Věznice a vazební věznice	Bez možnosti bydlení po propuštění	6.1.1 Osoby před opuštěním věznice	a
		6.2 Zdravotnická zařízení	Zůstává déle z důvodu absence bydlení	6.2.1 Osoby před opuštěním zdravotnického zařízení	a
		6.3 Zařízení pro děti	Bez možnosti bydlení	6.3.1 Osoby před opuštěním dětské instituce 6.3.2 Osoby před opuštěním péčovské péče	a a
	7 Uživatelé dlouhodobější podpory	7.1 Pobytová péče pro starší bezdomovce	Senioři a osoby invalidní dlouhodobě ubytované v azylovém domě	7.1.1 Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidé dlouhodobě ubytované v azylovém domě	b
		7.2 Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce	Dlouhodobé bydlení s podporou pro bývalé bezdomovce	7.2.1 Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	a

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

Obrázek 15 Zdroj: www.feantsa.org

Koncepční kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*
NEJISTÉ BYDLENÍ	8 Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1 Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	8.1.1 Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení)	a
		8.2 Bydlení bez právního nároku	Bydlení bez právního nároku, nezákonné obsazení budovy	8.1.2 Osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení)	a
		8.3 Nezákoně obsazení pozemku	Nezákoně obsazení pozemku	8.2.1 Osoby bydlící v bytě bez právního důvodu 8.2.2 Osoby v nezákonné obsazené budově	a b
	9 Osoby ohrožené vystěhováním	9.1 Výpověď z nájemního bytu	Výpověď z nájemního bytu	8.3.1 Osoby na nezákonné obsazeném pozemku (zahradkářské kolonie, zeměnice)	b
		9.2 Ztráta vlastnictví bytu	Ztráta vlastnictví bytu	9.1.1 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	a
	10 Osoby ohrožené domácím násilím	10.1 Policejné zaznamenané domácí násilí	Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí obětí domácího násilí	9.2.1 Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	a
		10.2 Policejné zaznamenané domácí násilí	Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí obětí domácího násilí	10.1.1 Osoby ohrožené domácím násilím – policejné zaznamenané případy – oběti	a
	11 Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	11.1 Mobilní obydlí	Mobilní obydlí, které není určeno pro obvyklé bydlení	11.1.1 Osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)	a
		11.2 Neobvyklá stavba	Nouzový přístešek, bouda, chatrč, barák	11.2.1 Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	a
		11.3 Provizorní stavba	Provizorní stavba	11.3.1 Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách např. bez kolaudace	a
NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	12 Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1 Obydlené neobyvatelné byty	Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako nevhodné k bydlení	12.1.1 Osoby žijící v nevhodném objektu – obydli se stalo nezpůsobilým k obývání (dříve mohlo být obyvatelné)	a
	13 Osoby žijící v přelidněném bytě	13.1 Nejvyšší národní norma definující přelidnění	Definované jako překračující nejvyšší normu podle rozměru nebo počtu místností	13.1.1 Osoby žijící v přelidněných bytech	a

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

Obrázek 16 Zdroj: www.feantsa.org